

Nr 50

Bevillningsutskottets betänkande med anledning av motioner beträffande försäljningen av mellanöl, m. m.

Yrkanden

1) de likalydande motionerna I: 99 av herr *Helén m. fl.* och II: 111 av herr *Gustafson* i Göteborg *m. fl.*, vari hemställts,

att alkoholpolitiska utredningen påskyndar sitt arbete,

att utredningen — därest denna inte inom det närmaste året kan hinna slutföra sitt uppdrag — i speciellt angelägna frågor av i motionen exemplifierat slag avger delförslag, som inte föregriper utredningens förslag till en mera samlad alkoholpolitisk reform,

att utredningen får i uppdrag att vidga sin experimentverksamhet till att — utöver det försäljningspolitiska fältet — omfatta även tidsbegränsade försök med kraftigt förstärkt information i alkoholfrågan i vissa regioner, samt

att utredningen får i uppdrag att i samråd med bryggerinäringen, berörda statliga myndigheter samt ungdoms- och nykterhetsorganisationer utarbeta rekommendationer till riktlinjer för ölreklamen;

2) de likalydande motionerna I: 526 av herr *Nyquist m. fl.* och II: 898 av herr *Aldén m. fl.*, vari hemställts,

att riksdagen beslutar att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om åtgärder med syfte att starta en riksomfattande statlig upplysningskampanj avseende att belysa alkoholmissbruket som medicinskt och socialt problem;

3) de likalydande motionerna I: 770 av herr *Axelsson m. fl.* och II: 904 av herr *Eriksson* i Arvika *m. fl.*, vari hemställts,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer

att alkoholpolitiska utredningen får i uppdrag att i något eller några län bedriva en samlad försöksverksamhet enligt följande

a) fastställa åldersgränsen för såväl utskänkning som utminutering av öl till 18 år,

b) genom samarbete med kommunala myndigheter införa en restriktivare tillståndsgivning till "pubar" och liknande utskänkningsställen,

c) att så långt möjligt begränsa öl- och spritreklam,

d) satsa kraftigt på upplysning om och reklam för alkoholfria drycker;

4) de likalydande motionerna I: 774 av herrar *Eric Carlsson* och *Bengtson* samt II: 618 av herr *Magnusson* i Nennesholm *m. fl.*, vari hemställts,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t

a) uttalar sig för åtgärder för att förhindra missbruk bland ungdom, framför allt inom skolorna,

b) anhåller om åtgärder för en intensifierad upplysning angående effekterna av ölkonsumtion särskilt i samband med framförande av motorfordon;

5) de likalydande motionerna I: 778 av herr *Nils-Eric Gustafsson* och II: 911 av fru *Jonäng*, vari hemstälts,

att riksdagen beslutar om att införa 18 år som lagstadgad åldersgräns för inköp av öl i detaljhandeln, samt

att vederbörande utskott utarbetar härför erforderliga författningsändringar;

6) motionen II: 572 av fröken *Åsbrink m. fl.*, vari hemstälts,

att riksdagen beslutar att mellanöl hänförs till rusdrycker och att försäljningen regleras enligt rusdrycksförsäljningsförordningen, samt

att vederbörande utskott utarbetar förslag till erforderliga författningsändringar.

Enligt utskottets hemställan i memorial nr 47 har riksdagen beslutat uppskjuta behandlingen av förevarande motioner till innevarande års höstsession.

Gällande bestämmelser m. m.

Med hänsyn till att de här behandlade motionerna i första hand tar upp de nykterhetspolitiska problem som uppkommit genom den starkt ökade mellanölskonsumtionen begränsas redogörelsen i detta avsnitt till att främst avse maltdrycksområdet.

Maltdryckernas alkoholhalt och beskattning

Bestämmelser om maltdryckernas alkoholhalt och beskattning lämnas i förordningen (1960:253) om tillverkning och beskattning av malt- och läskedrycker.

Maltdryckerna är indelade i tre slag, nämligen *lättöl*, där alkoholhalten inte överstiger 1,8 viktprocent, *öl*, där alkoholhalten överstiger 1,8 men inte 3,6 viktprocent, och *starköl*, som har en alkoholhalt över 3,6 viktprocent. Öl indelas i typ A och B (mellanöl). Om alkoholhalten inte överstiger 2,8 viktprocent hänförs öl till typ A, i annat fall till typ B. Tillverkning av starköl med en alkoholhalt överstigande 4,5 viktprocent får ske bara för export och för vetenskapligt, medicinskt, farmaceutiskt, tekniskt, industriellt eller likartat ändamål.

För rätt att tillverka öl eller starköl erfordras tillstånd av kontrollstyrelsen. Sådant tillstånd gäller tills vidare, men rätten kan dras in av kontrollsty-

relsen om den inte längre utövas eller om det kan anses påkallat med hänsyn till kontrollen över tillverkningen och över utgörandet av skatt för öl och starköl.

Skatten utgår för liter och är 12 öre för lagrat lättöl, 60 öre för öl av typ A, 1: 30 kr. för öl av typ B och 2 kr. för starköl. Vid import erläggs tull bl. a. med belopp som motsvarar skatten inom riket.

Försäljning av maltdrycker

Lättöl. Genom förordningen (1955: 38) om försäljning av alkoholfria drycker regleras bl. a. bestämmelserna om försäljning och utskänkning av lättöl. Lättöl får i princip försälas under samma villkor som gäller för drivande av handel i allmänhet.

Öl. I ölförsäljningsförordningen (1961: 159) finns regler om försäljning i form av partihandel och detaljhandel. Detaljhandel sker genom utminuteriug eller utskänkning.

Partihandel får utövas bara av den som har tillstånd till utminuteriug och — efter anmälan hos kontrollstyrelsen — av den som yrkesmässigt bedriver partihandel med matvaror eller yrkesmässigt inför öl till riket. Säljaren är vid partihandel skyldig att förvissa sig om att köparen har rätt att återförsälja varan.

Rätt till utminuteriug av öl tillkommer den som har erhållit tillstånd härtill och den som har rätt att utminutera rusdrycker. Tillstånd till utminuteriug av öl skall som regel meddelas matvaruhandlare och den som yrkesmässigt tillverkar öl, lättöl eller läskedrycker, samt, under vissa förutsättningar, genom kommunal medverkan inrättade allmännyttiga maltdrycksföretag.

Tillstånd till utminuteriug meddelas av polismyndigheten i den ort där försäljningsstället är beläget. Utminuteriug får inte äga rum inom läger, kaseriunråde eller annat område som upplåtits uteslutande för krigsmaktens behov.

Kommunens fullmäktige kan föreslå den inskränknigen i fråga om matvaruhandlares utminuteriug att den ekonomiska fördelen av försäljningen genom inrättande av särskilt företag görs oberoende av myckenheten sålt öl. Bedöms därvid de föreslagna grunderna för ordnandet av försäljningen i övrigt vara lämpliga, skall länsstyrelserna fastställa förslaget.

Rätt att utskänka öl tillkommer den som erhållit tillstånd till detta och den som har rätt att utskänka rusdrycker. Utan tillstånd får öl utskänkas vid heminackordering samt vid utskänkning i kollektivhusmatsal och i personalmatsal. I sistnämnda två fall tillkommer utskänkniugsrätten den som förestår lokalen.

Tillstånd kan meddelas till årsutskänkning, d. v. s. utskänkning året runt

eller årligen under viss tidsperiod, eller till tillfällig utskänkning. Årsutskänkningstillstånd meddelas av länsstyrelsen i det län där utskänkningen skall bedrivas. Tillstånd till tillfällig utskänkning meddelas av polismyndigheten på orten. För trafikutskänkning, d. v. s. utskänkning på fartyg, tåg eller flygplan, gäller särskilda regler.

Över ansökan om tillstånd till årsutskänkning skall, utom då det gäller trafikutskänkning, yttranden inhämtas från polismyndigheten och fullmäktige i den kommun där utskänkningen är avsedd att bedrivas. Fullmäktige skall höra kommunens nykterhetsnämnd. Till årsutskänkning som avstyrkts av kommunens fullmäktige får tillstånd inte meddelas. Undantag härifrån stadgas dock då det från allmän synpunkt anses påkallat att årsutskänkning äger rum på hotell eller pensionat i en ort som är betydelsefull för turistväsendet (turistutskänkning). När det anses påkallat av särskilda förhållanden, kan närmare föreskrifter rörande utskänkningens bedrivande meddelas i samband med utskänkningstillståndet.

Vidare gäller bl. a. följande särskilda bestämmelser om ölförsäljningen.

Vid utminutering och utskänkning av öl skall alkoholfria drycker finnas att tillgå i tillfredsställande urval och omfattning. Matvaruhandlare får bedriva utminutering endast i anslutning till försäljning av matvaror.

Öl får inte utskänkas till den som kan antas inte ha fyllt 16 år. Öl får inte heller utlämnas till den som är synbart berörd av alkoholhaltiga drycker eller annat berusningsmedel.

I fråga om de tider då öl får utminuteras gäller bestämmelserna i butikstängningslagen. Utskänkning av öl får inte börja före klockan 7. Den skall ha avslutats senast klockan 22 om inte tillståndsmyndigheten föreskrivit tidigare eller medgivit senare tidpunkt eller om inte senare tidpunkt är tillåten på grund av att sådan tidpunkt gäller för utskänkning av rusdrycker.

Beträffande tillsynen åligger det länsstyrelse, polismyndighet och kommunal nykterhetsnämnd att övervaka att bestämmelserna enligt ölförsäljningsförordningen och de föreskrifter som meddelats med stöd av förordningen iakttas. Kontrollstyrelsen utövar tillsyn över tillämpningen av förordningen och utfärdar erforderliga föreskrifter och anvisningar. Tillstånd till utminutering skall återkallas av polismyndighet då förutsättningarna för rätt att utminutera öl inte längre föreligger. Då det anses erforderligt för ordningens upprätthållande, kan länsstyrelsen eller polismyndigheten för visst tillfälle förbjuda utminutering och utskänkning av öl eller föreskriva inskränkningar i dessa avseenden.

Det ankommer på kontrollstyrelsen att följa den allmänna utvecklingen inom ölhanteringen.

Starköl. Starkölsförsäljningen, som är tillåten sedan den 1 oktober 1955, regleras i rusdrycksförsäljningsförordningen (1954: 521).

Systemaktiebolaget står som ende köpare av det starköl, som är avsett att konsumeras inom Sverige och som tillverkats av de inhemska bryggerierna. Rätten att importera starköl tillkommer partihandelsbolaget, d. v. s. Aktiebolaget Vin- och spritcentralen.

Starköl — liksom rusdrycker i övrigt — får inte utminuteras till den som kan antas ej ha fyllt 20 år. Vidare får utminutering inte ske till den som är upptagen på spärrlista.

Utskänkning av starköl är — i likhet med vad som gäller i ölförsäljningsförordningen — reglerad genom bl. a. föreskrifter angående tillstånd till utskänkning samt bestämmelser om utskänkningstider.

Tillstånd till utskänkning — utom turistutskänkning och trafikutskänkning — meddelas av länsstyrelsen i det län där utskänkningen skall äga rum. Tillståndet kan avse årsutskänkning eller tillfällig utskänkning. Tillstånd till årsutskänkning skall avse en för sådana tillstånd gemensam tidsperiod om fyra år (oktrojperiod), räknat från och med den 1 oktober.

Såsom är fallet enligt ölförsäljningsförordningen får tillstånd inte meddelas till årsutskänkning som avstyrkts av kommunens fullmäktige. Det kommunala vetot gäller inte beträffande turistutskänkningen.

I fråga om utskänkningens bedrivande gäller bl. a. följande. Vid utskänkning skall lagad mat vara att tillgå. Starköl — liksom övriga rusdrycker — får inte utskänkas före klockan 12 på vardagar och inte före klockan 13 på sön- och helgdagar. Utskänkning skall ha avslutats senast klockan 22, såvida inte föreskrift om tidigare eller senare tidpunkt särskilt meddelats.

Särskilda bestämmelser gäller i fråga om trafikutskänkning.

Utskänkning får inte ske till den som kan antas ej ha fyllt 18 år. Starköl — liksom rusdrycker i övrigt och öl — får inte heller utskänkas till den som är synbart berörd av alkoholhaltiga drycker eller annat berusningsmedel. Vid offentlig danstillställning får starköl inte utskänkas. Polismyndigheten kan emellertid medge undantag för särskilda fall, dock inte för utskänkning över bardisk. Inte heller får utskänkning ske i samband med föreställning, till vilken allmänheten äger tillträde. Även från detta förbud kan undantag dock göras. Förbudet gäller inte sång, konsert, uppläsning, radio- eller TV-utsändning eller liknande underhållning på restaurang.

Maltdryckskonsumtionen efter mellanölets införande

Utvecklingen av de starkare maltdryckernas andel av den totala alkoholkonsumtionen framgår av följande uppställning.

*Total alkoholkonsumtion i liter alkohol 100 % per invånare över 15 år
1966—1970*

	Sprit- drycker	Vin	Starköl	Öl typ B	Öl typ A	Summa
1966.....	3,37	0,78	0,14	1,14	0,64	6,07
1967.....	3,40	0,85	0,18	1,38	0,54	6,36
1968.....	3,23	0,89	0,31	1,70	0,47	6,60
1969.....	3,26	0,95	0,28	2,18	0,40	7,07
1969 1—2 kv.....	1,52	0,44	0,12	1,00	0,20	3,28
1970 1—2 kv.....	1,56	0,49	0,13	1,06	0,19	3,43

Den närmare fördelningen av maltdryckskonsumtionen på de olika typerna av drycker redovisas i följande tabell.

Konsumtionen av maltdrycker 1966—1970

	Skattepliktig utlämning + import				
	Starköl ¹	Öl typ B	Öl typ A	Lagrat lättöl	Tillverkning av färskt lättöl
1966.....	15,9	159,3	118,4	16,4	28,0
1967.....	23,1	194,9	101,9	14,2	24,6
1968.....	38,0	241,4	89,3	16,9	23,6
1969.....	34,3	310,8	76,7	19,4	22,9
1969 1 kv.....	6,6	61,4	17,2	4,1	
2 kv.....	8,5	80,8	21,3	5,3	
3 kv.....	10,5	89,8	20,9	5,5	
4 kv.....	8,7	78,8	17,3	4,4	
1970 1 kv.....	7,0	70,1	15,3	4,8	
2 kv.....	8,2	82,1	20,5	7,2	
1969 april.....	2,6	23,6	6,5	1,5	
maj.....	2,7	26,5	6,8	1,8	
juni.....	3,2	30,6	8,1	2,1	
juli.....	3,9	33,1	7,4	1,9	
1970 april.....	2,5	23,5	6,0	2,1	
maj.....	2,5	25,6	6,3	2,4	
juni.....	3,2	33,0	8,3	2,7	
juli.....	3,3	29,2	6,6	2,1	

Procentuella förändringar från året före

1967.....	+46	+22	-14	-13	-12
1968.....	+65	+24	-13	+19	-4
1969.....	-9	+29	-14	+38	-3
1970 1 kv.....	+6	+14	-11	+16	
2 kv.....	-3	+2	-4	+36	
1970 april.....	-3	0	-8	+44	
maj.....	-5	-3	-6	+35	
juni.....	-1	+8	+2	+30	
juli.....	-15	-12	-11	+12	

¹ Under tiden 1/11 1967—14/7 1968 pågick försöksverksamhet med fri försäljning av starköl i två län.

Beträffande utskänkningen av öl kan nämnas att enligt en undersökning om de olika försäljningsformerna för öl under juli 1970 gick ca 13 % av mellanölet till utskänkingsändamål medan motsvarande värde för A-öl var 7 %.

Antalet utskänkingsställen för öl har som framgår av följande uppställning ökat under tiden efter mellanölens införande.

År	Utskänkingsställen för allmänheten 1966—1969				
	Sprit- drycker, vin o. öl	Vin och öl	Allt slags öl	Endast medel- starkt öl	Summa
1966	799	820	118	3 618	5 355
1967	868	837	114	4 070	5 889
1968	939	855	116	4 510	6 420
1969	1 050	869	107	4 672	6 698

Frivilliga inskränkningar av ölförsäljningen

Från och med den 1 april 1970 tillämpas en 18-årsgräns vid försäljningen av mellanöl och från samma dag gäller vissa begränsningar i ölreklamen. Kontrollstyrelsen har i skrivelse — som återges i det följande — till länsstyrelser, polismyndigheter och nykterhetsnämnder redovisat överenskommelsen om dessa åtgärder.

Inskränkningar i handeln med öl

1. Åldersgräns

Livsmedelshandelns och bryggerinäringens organisationer samt handelsanställdas och livsmedelsarbetarnas fackförbund har vid sammanträde hos kontrollstyrelsen överenskommit att från 1.4.1970 tillämpa vissa inskränkningar i handeln med mellanöl för att söka förebygga olägenheter av denna försäljning:

Mellanöl skall inte från butik eller från bryggeri säljas till barn eller ungdomar som kan antas vara under 18 år. Undantagsvis kan det bli fråga om legitimering.

Barn och ungdomar som uppenbart köper för föräldrars räkning undantas från försäljningsinskränkningen.

Anslag om åldersgränsen ska sättas upp på alla försäljningsställen där mellanöl saluförs.

Handeln och bryggerinäringen rekommenderas genom överenskommelsen att inte tillämpa lockvarupriser för öl eller lämna lockvaruerbjudanden vid ölköp. Skyltning och montage för öl förutsätts ske på ett måttfullt sätt.

Överenskommelsen gäller alla företag som bedriver annan detaljhandel med öl än serveringsrörelse.

Den överenskomna åldersgränsen avser inte öl typ II A (pilsner).

Vid serveringsrörelse gäller oförändrat den lagstadgade åldersgränsen 16 år för inköp av mellanöl och pilsner.

2. Informationskort

Den träffade överenskommelsen fritar inte ölförsäljarna från ansvar för olämplig ölförsäljning, bl. a. till ungdomar över 18 år. Här får hänvisas till kontrollstyrelsens tidigare utsända informationskort "Fem viktiga kom-i-håg vid ölförsäljning". Det framgår därav bl. a. att ölförsäljare ska, när det gäller ungdom, säga nej vid besök under skoltid, i fråga om större kvantiteter och vid upprepade besök i butiken.

Detta informationskort är avsett att delas ut till all personal som inom livsmedelshandeln och bryggerinäringen sysslar med ölförsäljning till allmänheten. I samband med den nu träffade överenskommelsen har handeln och bryggerierna lovat att intensifiera distributionen av informationskortet.

3. Reklam begränsning

Efter överläggning med bl. a. kontrollstyrelsen har bryggareföreningen beslutat att med verkan från 1.4.1970 rekommendera sina medlemsföretag att iaktta vissa begränsningar i ölreklamen. Reglerna gäller både mellanöl och pilsner. Huvudsyftet är att förhindra all ölreklam som riktar sig till barn och ungdom. Vidare ska all reklam som knyter an till romantiska situationer eller till sex appell undvikas. Man får inte åberopa ungdomsidoler, idrottsmän och nöjesartister. Vidare gäller förbud att använda vissa reklammedel, t. ex. i ungdomspublikationer, vid sportevenemang och på arbetsplatser.

Frågor om överträdelse av reklamreglerna behandlas av näringslivets opinionsnämnd. Man har utgått från att reglerna kommer att iakttas även av importörer av utländskt öl.

För starköl har mellan systembolaget och bryggareföreningen överenskommit om två års reklamstopp, räknat från 1.4.1970.

4. Uppföljning

Det är självfallet angeläget att de regionala och lokala myndigheterna inom sina verksamhetsområden följer upp de nu träffade överenskommelserna.

Viktigt är att den överenskomna 18-årsgränsen allmänt iakttas och att detta också gäller i butiker som står utanför de centrala organisationerna inom handeln. Sådana butiker bör vid behov informeras om överenskommelsen.

I förekommande fall bör av myndigheterna påpekas att all detaljhandels-

personal ska ha tillgång till kontrollstyrelsens ovannämnda informationskort. Dessutom bör tillses att gällande tillståndsbevis och styrelsens cirkulär nr 4/1969 om ölförsäljningsförordningen finns på varje försäljningsställe.

Det finns särskild anledning att i detta sammanhang även uppmärksamma hur serveringen av öl på pubar, barer o. s. v. bedrivs.

Skolöverstyrelsen kommer att informera skolväsendet om den överenskomna 18-årsgränsen. Det är uppenbart att skolans och föräldraföreningarnas insatser blir av stor betydelse i sammanhanget.

Mellanölsundersökningen 1970

Bevillningsutskottet har tidigare (BeU 1968:56) redovisat resultatet av den enkätundersökning beträffande mellanöl som kontrollstyrelsen gjorde 1968. Resultatet av en motsvarande undersökning 1970 sammanfattas sålunda i styrelsens kommuniké.

Mellanölet frisläpptes hösten 1965. Under de 5 år som har gått sen dess har vår alkoholkonsumtion stigit med 30 %. Det är främst mellanöl, starköl och lättvin som har ökat. Den totala ölförbrukningen har mer än fördubblats. Samtidigt har det rapporterade offentliga fylleriet under senare år minskat något. Från polishåll har dock framförts att man inte har samma möjligheter som tidigare att gripa fyllerister.

Det är mest ungdomen som svarar för ökningen av ölkonsumtionen. Samtidigt har enligt olika tillgängliga uppgifter missbruket av mellanöl bland ungdom ökat. För att ytterligare belysa denna fråga har kontrollstyrelsen våren 1970 gjort en enkät bland vissa myndigheter. Enkäten lades upp på samma sätt som en motsvarande undersökning våren 1968. En fjärdedel av landets nykterhetsnämnder, barnavårdsnämnder, skolstyrelser och polismyndigheter tillfrågades; även de 3 storstäderna berördes av enkäten.

Andelen myndigheter som ansåg att nykterhetstillståndet hade försämrats eller att problem uppstått genom mellanölet var i årets enkät 59 % av nykterhetsnämnderna, 56 % av barnavårdsnämnderna, 42 % av skolstyrelserna och 79 % av polismyndigheterna. Motsvarande tal för 1968 låg 12—25 procentenheter lägre.

Enligt nykterhetsnämndernas svar berör försämringen huvudsakligast ungdom och det anges mest vara fråga om tillfällig berusning. Barnavårdsnämnderna uppger att den försämring som förekommit framträder mest i åldrarna 15—17 år. De skolstyrelser som uppgett problem säger i regel att problemen mest förekommer under fritid, t. ex. under skol- och diskotekdanser. Problem under skoltid förekommer i allmänhet bara i enstaka fall. Av skolförvaltningarna i de 3 storstäderna ser Stockholm allvarligt på frågan, medan Göteborg redovisar vissa problem och Malmö endast har problem av mycket begränsad omfattning. Åtskilliga polismyndigheter framhåller att för fylleri gripna personer ofta hänvisar till mellanölskonsum-

tion. Andra polismyndigheter säger sig ha observerat att ungdomen numera konsumerar öl i större utsträckning än tidigare och att öl i vissa fall används av ungdomen i rent berusningssyfte.

Allmänt sett gäller att enkätsvaren inte kan ge något kvantitativt mått på problemens storlek. Uppgifterna ger uttryck för myndigheternas egna bedömningar. Dessa kan bl. a. ha påverkats av den livliga debatten kring mellanölet vid tidpunkten för enkätens besvarande. Införandet av en 18-årsgräns vid inköp av mellanöl i detaljhandeln liksom sloandet av ölreklam till ungdom var då aktuella. Dessa frivilliga åtgärder genomfördes från den 1 april och har nu varit i funktion i snart ett halvår.

I sammanhanget kan erinras att den pågående försöksverksamheten med ölutskänkning på fasta militära marketenterier hittills inte har visat sig medföra några negativa konsekvenser.

Ölskatten höjdes i februari 1970. Ökningen av mellanölskonsumtionen har numera upphört.

Ungdomsverksamheten

Då mellanölet till stor del kommit att bli ett ungdomsproblem kan här vara skäl att erinra om den förstärkning av stödet till ungdomsverksamheten som föreslogs i 1970 års statsverksproposition och sedermera beslöts av vårriksdagen.

Ungdomsverksamheten

Föredraganden erinrade om de i föregående års statsverksproposition framlagda riktlinjerna för de statliga insatserna för ungdomsverksamhet syftande bl. a. till en utbyggnad av stödet till ungdomsorganisationerna. Den beslutade ändringen innebär bl. a. en rationellare utformning av grunderna för bidragsgivningen till organisationernas centrala verksamhet och ledarutbildning.

Ungdomsorganisationernas centrala verksamhet

Skolöverstyrelsen föreslog höjning av anslaget med 2 055 000 kr. Föredraganden tillstyrkte en höjning från 5 925 000 till 6 900 000 kr.

Ungdomsledarutbildning

Som ett led i en fortsatt utbyggnad av stödet till ungdomsorganisationerna föreslogs ett med 1,2 milj. kr. höjt bidrag till allmänna utbyggnadsåtgärder. Hela behovet under denna rubrik beräknas till 5 milj. kr.

Ungdomens fritidsverksamhet

På grund av beräknade kostnadsökningar uppräknas anslaget med 1,3 milj. kr. Statsbidrag kan utgå för anordnande av fritidsgrupp som består av

lägst 5 och högst 25 medlemmar och vars verksamhet omfattar minst 20 timmar fördelade på minst 10 sammankomster.

I sina anslagsäskanden vidhöll skolöverstyrelsen tidigare framförda önskemål om sänkning av den nedre åldersgränsen till sju år för deltagande i fritidsgrupp. Föredraganden anser att det bör uppdras åt statens ungdomsråd att i ett sammanhang se över stödet till fritidsgruppsverksamheten.

Statens ungdomsråd

I riksstaten för budgetåret 1969/70 har under rubriken »Viss upplysningsverksamhet i ungdomsfrågor» förts upp ett reservationsanslag av 600 000 kr. Anslaget är avsett att möjliggöra åtgärder för att upplysningsverksamheten i ungdomsfrågor i olika avseenden skall stimuleras och intensifieras så att ungdomens anpassning i samhället främjas.

I huvudsak har dessa medel stått till förfogande för statens ungdomsråd. Föredraganden uttalar att han utgår ifrån att ungdomsrådet, som omorganiserats 1.1.1970, i sitt fortsatta arbete kontinuerligt undersöker möjligheterna att genom försöksverksamhet och beaktande av forskningens möjligheter främja samhällets och organisationernas förutsättningar att utforma en lämplig miljö för ungdomens aktivitet. Under rubriken Statens ungdomsråd föreslås ett reservationsanslag av 1 400 000 kr. Event. kvarstående medel vid utgången av budgetåret 1969/70 under anslaget »Viss upplysningsverksamhet i ungdomsfrågor» tillförs anslaget under Statens ungdomsråd.

Sammanfattning av anslag; 1 000-tal kr.

Driftbudgeten	Nuvarande belopp	Föreslaget belopp	Ändring
Ungdomsorganisationernas verksamhet.....	5.925	6.900	+ 975
Utbildning av ungdomsledare.....	4.200	5.000	+ 800
Ungdomens fritidsverksamhet.....	13.200	14.500	+1.300
Upplysningsverksamhet i ungdomsfrågor.....	600	—	— 600
Statens Ungdomsråd.....	—	1.400	+1.400
Verksamhet vid hemgårdar.....	375	325	— 50

Motionerna

I: 99 och II: 111

De två senaste decenniernas utveckling på alkoholfrågans område måste bedömas som klart ogynnsam. En stark breddning av alkoholvanorna har inträffat, vartill kommer en ökning av alkoholmissbruket både vad gäller antalet missbrukare och, på grund av den friare tillgången till alkohol, i fråga om intensiteten av alkoholmissbruket i det enskilda fallet. Alkoholdebuten görs nu vid lägre ålder än tidigare; varannan 14-åring anses nu-

mera ha förtärt alkohol. Fyllerifrekvensen har visserligen visat en viss minskning under senare delen av det gångna decenniet men ligger dock alltjämt väsentligt över nivån för sista motboksåret, d. v. s. 1954. Fylleriet har sin tyngdpunkt i åldrarna under 20 år. Trafikonykterhetsbrotten har ökat med nära 50 % sedan 1960. Spritkonsumtionen visar knappast någon tendens till minskning under senare år, medan konsumtionen av vin och de starkare öltyperna (starköl och mellanöl) kraftigt ökat.

Huvudintrycket av alla längre statistiska serier kvarstår: ett väsentligt försämrat nykterhetsläge.

Med återopande av nu redovisade förhållanden finns alltjämt fog för omdömet att alkoholfrågan är samhällets svåraste ännu olösta sociala problem.

Även om ökad beteendevetenskaplig och medicinsk forskning under senare år torde ha skapat vissa ökade möjligheter att rationellt bekämpa alkoholmissbruket, har dessa möjligheter endast i begränsad omfattning tillvaratagits. Detsamma gäller de ökade erfarenheterna av hur informationskampanjer skall läggas upp för att nå positiv effekt; information i alkoholfrågan förekommer i olika former men tydligen inte alltid med effektiva metoder och framför allt inte i sådan omfattning att den i tillräcklig mån kan väga upp intrycken av alkoholreklamen på särskilt den yngre delen av allmänheten.

Slagkraftig samhällsinformation

Det finns av allt att döma nu ett betydande gensvar hos den allmänna opinionen för vidare åtgärder som är ägnade att minska olika slags sociala brister och svårigheter i det nutida samhället, bl. a. de omfattande sociala alkoholskador som vi alltjämt inte kunnat få bukt med. Ett belägg för detta är riksdagsmajoritetens klara uttalande om förbud mot starksprit-reklam. Uppenbarligen anser en växande del av befolkningen att åtgärder snarast bör vidtas i syfte att inte endast omstrukturera utan även minska alkoholkonsumtionen. Sådana åtgärder och andra problem av alkoholpolitisk natur är för närvarande föremål för uppmärksamhet och bedömning av alkoholpolitiska utredningen. Enligt motionärernas mening är det angeläget att denna utredning påskyndar sitt arbete. Utredningen bör påbörja en försöksverksamhet med större bredd än vad som hittills skett. Som exempel på sådan verksamhet kan nämnas experiment med en mera omfattande information till allmänheten om olika sidor av dagens alkoholproblem. Ett sådant problem är det faktum att ungdomen genom en stort upplagd reklam fått den uppfattningen att mellanöl närmast är en sällskapsdryck speciellt lämpad för ungdom och att ett på sina håll påtagligt missbruk av mellanöl därigenom uppkommit. Det har bl. a. visat sig att mellanöl i åtskilliga fall lagt grunden till en kontinuerlig alkoholkonsumtion, som inte består av enbart mellanöl och som lett till både alkoholmissbruk och alkoholism. Förhoppningarna att mellanölet skulle bidra till att minska starkspritkonsumtionen

och även starkölskonsumtionen synes åtminstone inte hittills ha infriats. I varje fall har mellanölet ökat den totala alkoholkonsumtionen per capita.

Det måste i denna situation anses angeläget att allmänheten och särskilt ungdomen genom speciell upplysning görs klart medveten om att även mellanöl kan ge upphov till alkoholberoende, framför allt vid hög konsumtion, och att även akut påverkan av mellanöl kan vara riskabel från t. ex. trafiksäkerhetssynpunkt.

Förebilder till sådan slagkraftig samhällsinformation, som här åsyftas och som alkoholpolitiska utredningen borde pröva på alkoholfrågans område, lämpligen inom jämförbara regioner (alltså större enheter än län), är den stora satsningen våren 1969 på information om narkotika med särskild inriktning på skolorna och kampanjen i samband med högertrafikomläggningen.

Marknadsföring av öl

Ytterligare experiment med utformningen av marknadsföringen av öl kunde vidare genomföras i utvalda områden. Som exempel på åtgärder som utredningen därvid bör överväga kan nämnas tidsbegränsade försök med minimiålder för mellanölsköp, enbart direktförsäljning genom expeditör över disk i varuhuset och enbart försäljning genom systembolag samt inhiberad starkölsförsäljning. Även en regionvis tillämpad begränsning av alkoholreklamen — bl. a. ölreklamen — vore ett tänkbart experiment, varvid självfallet överenskommelser måste träffas med vederbörande agenter och/eller producenter. En sådan regional begränsning kan givetvis med hänsyn till reklamen i riksmidia inte bli heltäckande. Ytterligare och för ett större område än ett län tillämpad försöksregistrering av rusdrycksinköp kunde också övervägas för att ta fram erfarenheter utöver dem som samlats genom inköpsregistreringen i Gävleborgs län.

Ölreklamen

Då ölreklamen i vissa avseenden givits en direkt stötande utformning och ölhanteringen även i övrigt erbjuder problem, bör samhällets överinseende över bryggerinäringen förstärkas. En tänkbar metod härvid är att visst samarbete upptas mellan branschen och främst socialstyrelsen och skolöverstyrelsen. En samarbetskommitté mellan dessa tre parter samt ungdoms- och nykterhetsorganisationerna kunde lämpligen bildas med uppgift att rekommendera riktlinjer för bl. a. reklamens uppläggning och att lämna årliga rapporter om verksamhetens resultat. Alkoholpolitiska utredningen bör pröva detta uppslag, varvid självfallet särskilt bör uppmärksammas hur ledamöterna i samarbetskommittén skall kunna tillförsäkras en oberoende ställning gentemot kommersiella intressen.

En fråga, som också synes lämplig för snar särbehandling av alkoholpolitiska utredningen, sammanhänger med de alkoholfria dryckernas för-

måga att hävda sig på dryckesområdet. Det är i hög grad önskvärt att dessa drycker bevarar och förstärker sin konkurrenskraft gentemot alkoholdryckerna, varför den särskilda läskedrycksskatten bör avvecklas. Förslag härom bör framläggas av utredningen.

Även förslag till åtgärder för att stimulera en mera allsidigt upplagd alkoholforskning med särskild vikt vid sociala och psykologiska faktorer vid uppkomsten av alkoholmissbruk och vid behandlingsforskning bör kunna bli föremål för särskilt förslag, därest inte utredningen inom det närmaste året hinner slutföra sitt arbete.

I: 526 och II: 898

Det svenska samhället har i betydande utsträckning fått nya värderingar bl. a. genom rikligt och världsomfattande informationsflöde genom massmedia. Tyvärr är en stor del av denna information av konflikt- och otrygghetsväckande karaktär, som säkert negativt påverkar den egna tryggheten. Till detta kommer att rikligheten på information medför att också motsäggande upplysningar lämnas.

Man kan således våga påståendet att massmedia har bidragit till ändrade värderingar och attityder. Kvällspressen och TV bl. a. har kommit att verka positivt för vissa försäljningsaktioner från bryggerinäringens sida.

Bryggerinäringen har blivit en mäktig institution i samhället. Det är en hård marknadsföring som sker. Den starka koncentrationen till få bryggeriföretag tycks också medföra en styrning från deras sida av allmänhetens köpvanor. De svaga och billiga maltdryckerna försvinner. I stället ökar försäljningen av de starkare, dyrare och för tillverkarna mest vinstgivande.

Lättheten att köpa öl har gjort att det blivit framför allt ungdomens berusningsmedel. Det är gruppen, "gänget", som använder det. Ofta utlöses en gruppmentalitet som ibland är skrämmande.

Under de senaste åren har en rad myndigheter och befattningshavare i offentlig tjänst klagat över ungdomsfylleriet och framför allt utpekat mellanölet som en mycket allvarlig faktor i detta sammanhang. Polismyndigheterna konstaterar att rattfylleriet tilltar i ungdomskretsarna. Rättsväsendet konstaterar att ölet tycks spela en betydande roll i samband med ungdomens våldsbrott. Lasarettens ungdomspsykiatriska avdelningar har allvarliga bekymmer för ungdomen och mellanölet.

Är då bryggerinäringen helt okänslig för opinionsyttringar? En bryggerigrupp bromsade sin ölpropaganda, som var riktad till ungdomen, efter skarpa uttalanden mot sådan propaganda. Samtidigt som den avtog ökade ett folkrörelseägt bryggeri sin reklam; det talades till och med om "köptrygghet" i sammanhanget. Näringen var tydligen överens om att marknadsandelen skulle bevaras.

När Riksförbundet för allmän hälsovård hade sitt årsmöte i Stockholm i april 1969 sade generaldirektör Bror Rexed enligt tidningsreferatet: "Al-

kohol är den farligaste hälsorisk, som vi fritt låter utvecklas i vårt samhälle. Den dag vi tryckt narkotikamissbruket tillbaka — och jag tror att vi kommer att göra det — då måste vi göra en lika stor satsning på alkoholproblemet. Alkoholmissbruket är vårt nuvarande största medicinska problem. Vi har alltför mycket accepterat dess skadeverkningar och att detta problem skall vara kvar i samhället.”

Under hänsynstagande till den skisserade utvecklingen anser motionärerna att starka skäl nu föreligger för en stor upplysningskampanj liknande den inför högertrafikens införande.

I: 770 och II: 904

Alkoholproblemet är vårt största samhällsproblem. Man måste tyvärr konstatera att vi med en liberalare alkoholpolitik misslyckats i målsättningen att skapa ett nyktrare samhälle.

Under det senaste decenniet har alkoholkonsumtionen i Sverige ökat med ca 5 % varje år. Vad som inger mest bekymmer är det ökade bruket av alkoholhaltiga drycker bland ungdomen.

Enligt undersökningar som gjorts av skolöverstyrelsen bland gymnasieelever har antalet pojkar som regelbundet dricker starköl ökat från 11 % år 1956 till 28 % 1967. För flickorna är ökningskurvan ännu brantare. 1956 var det 3 % av flickorna som regelbundet drack starköl; siffran för 1967 är 15 %. Man skulle tro att den ökade konsumtionen av öl motverkar en kraftigare breddning av spritkonsumtionen bland gymnasisterna, men tyvärr är utvecklingen när det gäller spritvanorna likartad. Andelen pojkar som druckit sprit regelbundet var 1956 11 % och 1967 35 %. För flickorna var motsvarande siffror 5 % respektive 15 %. Dessa siffror ger en skrämmande bild av utvecklingen.

Ett annat resultat som framkom vid skolöverstyrelsens undersökning var att inställningen hos ungdomen beträffande en minskning av alkoholkonsumtionen för att angripa samhällets alkoholproblem har förändrats. Respekten för de faror och de problem som alkoholen medför har starkt minskat hos stora ungdomsgrupper.

Den arbetande alkoholpolitiska utredningen har genom försöksverksamhet på olika sätt försökt skapa en bild av det alkoholpolitiska läget. Man har bl. a. gjort vissa försök med försäljning av starköl i speceributikerna i Göteborgs och Bohus län samt Värmlands län. Dessa försök fick dock avbrytas på grund av en våldsam ökning i konsumtionen.

Motionärerna anser att vissa erfarenheter tyder på att försöksverksamheten bör inriktas på försök i restriktivare riktning. Något eller några län borde utses där försöksverksamheten bedrivs och där flera åtgärder vidtas samtidigt. Som exempel på några åtgärder som kan samordnas anförs följande.

Från kontrollstyrelsen har utlämnats ett informationskort ”Fem viktiga

kom-i-håg vid ölförsäljning". Detta kort distribueras till detaljhandlare som säljer öl. I detta meddelande framhålls det personliga och sociala ansvar som är förenat med rättigheten att sälja. I informationskortet sägs dock inget om vilken åldersgräns som skall tillämpas vid försäljning av öl.

I tidningen Alkoholfrågan nr 8—9 1969 gör byråchef Arne Hillbo en jämförelse med våra tre grannländer Finland, Norge och Danmark. Han påpekar att i alla dessa länder finns lagstiftning som innebär förbud att sälja öl till person som är under 18 år. Herr Hillbo framhåller att det finns vissa skäl som talar för att man inför åldersgräns också i Sverige. Motionärerna delar denna uppfattning och anser att en försöksverksamhet med 18 år såsom åldersgräns borde ske i de tänkta försökslänen.

En mycket liberal tillståndsgivning av utskänkning sker nu till "pubar" och samlingsställen för ungdom. I försöksområdena kunde man genom kommunala myndigheters medverkan genomföra en mera restriktiv tillståndsgivning.

Öl- och spritreklamen har stått i brännpunkten för debatten under senaste åren. Generaldirektören i skolöverstyrelsen, Jonas Orring, har kallat reklamen "något av socialt sabotage". I en försöksverksamhet borde ingå åtgärder för att begränsa reklamen alldeles speciellt i dessa områden.

I samma län och samma försöksområden kunde man satsa kraftigare på upplysning om och reklam för alkoholfria drycker.

I: 774 och II: 618

Bruket av alkohol medför mycket allvarliga problem för vårt samhälle. Bruket och därav följande missbruk av alkohol är orsaken till en mängd missförhållanden. Alkoholen förorsakar mänskligt lidande och stora kostnader för enskilda och för samhället.

Alkoholpolitiska utredningen har i uppdrag att behandla alla de frågor som är av betydelse för alkohol- och nykterhetspolitiken. Socialutredningen har att förutsättningslöst pröva den framtida socialvårdens målsättning och organisation. Dessa utredningar har pågått avsevärd tid och synes komma att vara sysselsatta lång tid framöver.

I avvaktan på att dessa utredningar skall prestera resultat av sitt arbete är det nödvändigt för statsmakterna att noga följa utvecklingen inom alkohol- och nykterhetsvårdens område. Enligt statsverkspropositionen steg den totala alkoholkonsumtionen år 1968 med 3,8 % från 1967. Detta är en mycket otillfredsställande utveckling. Att medborgarna i ett högstandardsamhälle lägger en så stor del av sin ökade köpkraft på alkohol måste betecknas som ett mindre gott utfall av de åtgärder som samhället vidtagit på det alkoholpolitiska området.

Vin- och ölkonsumtionen har ökat kraftigt under de senare åren. I den mån spritkonsumenter övergått till att dricka alkoholsvagare drycker är

detta att hälsa med tillfredsställelse. Men tyvärr innebär vin- och ölkonsumtionens ökning att ett stort antal människor börjat sin tillvänjning till alkoholdrycker med dessa alkoholsvaga drycker.

Framför allt bland ungdomen har det uppstått mycket allvarliga problem i samband med ölkonsumtion. Bland skolungdom är konsumtionen av mellanöl vanlig. Detta öl har en sådan alkoholstyrka att elever efter sådan konsumtion i ett flertal fall varit oförmögna att på ett tillfredsställande sätt följa skolarbetet. Ölförpackningarna vållar dessutom betydande renhållningsproblem. Många lärare och skolledare känner maktlöshet inför den situation som mellanölskonsumtionen medfört. För att försvåra tillgången till mellanöl föreslår vi därför att öl av typ B och starköl inte får försäljas till ungdom under 18 år.

Dessutom är det motiverat med en intensifierad upplysning angående öl. Många har inte klart för sig vilken alkoholstyrka de olika ölsorterna har. Detta visas inte minst av det stora antalet rattfylleriförseelser i samband med mellanölskonsumtion.

I: 778 och II: 911

Den totala alkoholkonsumtionen i vårt land ökar årligen med drygt fem procent. Starkölskonsumtionen har fyrdubblats på 15 år, och tendensen är alltjämt ökande konsumtion.

Mellanölet har på mycket kort tid blivit den dominerande maldrycken, och konsumtionen ökar alltjämt snabbt.

Nya alkoholkonsumentgrupper har kommit in i bilden, bl. a. ungdomen. Utvecklingen är därvid likartad för flickor och pojkar. Alkoholvanorna tränger allt djupare ner i åldersgrupperna.

Skolöverstyrelsen har låtit utföra en undersökning bland gymnasister vid tre jämförbara undersökningstillfällen, och där belyses utvecklingen mycket klart. Andelen pojkar som druckit starköl regelbundet har ökat från 11 procent 1956 till 19 procent 1961 och 28 procent 1967. Motsvarande siffror var för flickor 3, 5 och 15 procent. Speciellt mellanölets starka inbrytning är anmärkningsvärd. Redan två år efter det mellanölet introducerats hade 54 procent av pojkarna och 36 procent av flickorna druckit mellanöl regelbundet.

En åtgärd som bör diskuteras mot denna bakgrund är frågan om lagstadgad åldersgräns för inköp av öl i detaljhandeln.

När det gäller utskänkning finns åldersgränsen 16 år — men i utminuteringsring finns ingen dylik gräns.

I våra tre nordiska grannländer finns en lagstadgad åldersgräns vid utminuteringsring.

En utväg som kan förtjäna att diskuteras är att införa en lagstadgad åldersgräns för inköp av öl i detaljhandeln. På restauranger och kaféer — d. v. s. i den s. k. utskänkingen — finns ju redan åldersgränsen 16 år ("den

som kan antagas ej hava fyllt 16 år”). I utminuteringsen saknas en sådan gräns, förmodligen därför att man inte har velat hindra barn att göra ölköp för föräldrarnas räkning.

Det finns vissa skäl som talar för att man inför en åldersgräns här. Man kan göra en jämförelse med våra tre nordiska grannländer.

I Finland infördes mellanölet från 1 januari 1969. Enligt 20 och 33 §§ mellanölslagen får inte mellanöl, vid vare sig utminutering eller utskänkning, säljas till person som uppenbart är under 18 år.

Enligt 14 § alkohollagen får i Norge öl inte säljas till någon som uppenbart är under 18 år.

Danmark har i 32 § ”bevrerterloven” bestämmelser om att i restauranger o. d. öl inte får utskännas till personer som inte har fyllt och heller inte kan antas ha fyllt 18 år och att man inte får i detaljhandeln utminutera öl till sådana unga personer, ”för så vitt det är skäl att förmoda att vederbörande avser att använda varorna till eget bruk”.

För öl (inklusive mellanöl) gäller således i våra grannländer en åldersgräns av 18 år både i detaljhandeln och på restaurangerna, till och med i det från alkohollagstiftningens synpunkt så liberala Danmark. Det gjorda undantaget beträffande ändamålet med förbrukningen syftar tydligen till att göra det möjligt för ungdomar att köpa öl för föräldrarnas räkning.

II: 572

Som ett led i de åtgärder samhället vidtagit för att liberalisera försäljningen av alla slags alkoholhaltiga drycker introducerades 1965 mellanölet.

Alltmer skrämmande är den omfattning mellanölsmissbruket vunnit bland vårt folk, inte minst då bland allt yngre åldersgrupper. Fakta är här väl kända men kanske icke ännu tillräckligt beaktade i all deras skrämmande belysning av att här hotas ungdomen av en utomordentligt allvarlig fara. Från polishåll har mellanölsproblemet t. o. m. ibland betecknats som allvarligare än narkotikafrågan. Den samling pressklipp Nykterhetsrörelsens informationstjänst sammanställt till belysning av ölmisshuset juni—augusti 1969, del I, Nyhetsmaterial, utgör en tydlig illustration till hur oroande utvecklingen är. Varje domare och nämndeman vet hur beklämmande det är att nära nog alltid finna mellanölet med i spelet i synnerhet i fråga om de mycket unga, som ställs inför rätta. Socialarbetarnas erfarenheter talar samma allvarliga språk.

Att begära att handelsen eget folk, exempelvis kassörskorna i snabbköpen, skall utföra en kontroll över inköpen av mellanöl är att lägga en orimlig börda på dessa grupper. Såsom utvecklingen nu fortskrider måste det anses åligga samhället att vidtaga effektiva åtgärder för att hindra de förödande verkningarna av mellanölets fria försäljning. Detta synes i dagens situation endast kunna ske genom att mellanölet i likhet med starkölet endast får försäljas enligt rusdrycksförsäljningsförordningen.

Utskottet

De motioner som behandlas i detta betänkande berör frågor av nykterhetspolitisk natur. Vissa motionärer påfordrar begränsade ingrepp i fråga om försäljningen av mellanöl, medan andra begär mera generella åtgärder för att på längre sikt dämpa konsumtion och missbruk av alkohol. Av motiveringarna för motionsyrkandena framgår att det i samtliga fall främst är den starkt ökande mellanölskonsumtionen och följderna därav som oroar motionärerna. Det finns enligt utskottets mening anledning att mot bakgrunden av den femåriga erfarenhet som nu föreligger i fråga om mellanölet närmare överväga effekterna av dess införande.

Motiveringen för mellanölets införande var främst att tillskapa en måltids- och sällskapsdryck av annan kvalitet än tidigare förekommande ölsorter. Mellanölet har uppenbarligen under den tid det funnits i marknaden tillvunnit sig popularitet. Vissa negativa konsekvenser av mellanölets införande kan dock nu konstateras även om det registrerade fylleriet minskat och spritkonsumtionen under samma tid i stort sett varit oförändrad.

De enligt utskottets mening mest negativa verkningarna av mellanölets införande har varit den starka konsumtionen bland ungdomen och ölskonsumtionens ogynnsamma effekt på trafiksäkerheten.

Det har såväl i massmedia som i de föreliggande motionerna framförts åtskilliga spekulationer beträffande orsakerna till ungdomens missbruk av mellanöl. I flera av motionerna skymtar tanken att bryggeriindustrins reklam härvid skulle ha varit av stor betydelse. Utskottet har i annat sammanhang uttalat sig för förbud mot spritreklam men därvid framhållit att den nykterhetspolitiska betydelsen av en sådan åtgärd inte fick överdrivas. Utskottet anser sig i stort sett kunna anlägga samma synpunkter på inskränkningar i ölreklamen. De väsentliga orsakerna till ett ökat bruk av mellanöl i allt lägre åldrar beror säkert inte enbart på reklamen. Till förklaringarna hör givetvis att varan varit lättåtkomlig, vilket motiverat motionsyrkandena om en lagfäst 18-årsgräns för inköp av mellanöl.

Motionerna väcktes vid vårriksdagens början. Därefter har emellertid vidtagits vissa åtgärder som är av betydelse för mellanölsfrågan, såsom den av vårriksdagen beslutade skärpningen av maltdrycksskatten, som dämpat ökningstakten i mellanölskonsumtionen, liksom att handeln från och med den 1 april 1970 frivilligt tillämpar en 18-årsgräns för ölinköp och att bryggerierna och handeln från samma tid förbundit sig att iaktta vissa begränsningar i ölreklamen. Vårriksdagen beslöt också inte obetydliga anslagshöjningar till statens ungdomsråds upplysningsverksamhet och systembolaget har tillsammans med trafiksäkerhetsverket startat en omfattande reklamkampanj för att belysa bl. a. mellanölets risker i trafiken. Det kan också nämnas att alkoholinformationen från och med innevarande läsår fått en

fastare plats i skolundervisningen. Även om dessa åtgärder var för sig kan betecknas som obetydliga bidrag till lösningen av mellanölsfrågan framstår dock den samlade aktiviteten som ett uttryck för att flertalet av de parter som närmast har ansvar för problemen inte står passivt avvaktande inför dessa.

De åtgärder som förordas i motionerna är som tidigare nämnts av mycket varierande slag. En motionär vill att mellanölet endast skall få säljas genom systembolaget på samma villkor som rusdrycker, andra vill ha en lagstadgad 18-årsgräns vid försäljning i handeln. Vidare framförs förslag om intensifierad upplysningsverksamhet, ökad forskning och försöksverksamhet, restriktivare regler för tillstånd till utskänkning av mellanöl, avskaffande av skatten på läskedrycker m. m.

Ett försök till sammanfattning av diskussionerna kring mellanölet ger vid handen att de väsentligaste olägenheterna på kortare sikt av den ökade mellanölskonsumtionen får anses vara de av motionärerna påvisade ungdoms- och trafiksäkerhetsproblemen, medan på längre sikt konsumtionsökningen kan skapa problem som nu är svåra att överblicka. Utskottet finner att de påtalade olägenheterna väger tungt. Även om man på mellanölets kreditkonto bokför den uppskattning som varan rönt bland de stora konsumentgrupper, där något missbruk inte kan påvisas, ter sig utvecklingen oroande.

Utskottet är inte berett att för närvarande förorda någon hastigt verkande lösning av det slag som förordas i motionen II: 572 och som går ut på att mellanölet endast får säljas av systembolaget. En sådan åtgärd skulle uppenbarligen få nykterhetspolitiskt goda effekter i fråga om ungdomens missbruk men till priset av administrativa och ekonomiska konsekvenser som är svåra att överblicka. Enbart den utbyggnad av systembutikerna som skulle erfordras måste dra mycket betydande kostnader om man betänker att den totala mellanölsvolymen är väsentligt större än bolagets nuvarande försäljningsvolym. Det kunde då finnas starkare skäl att överväga om mellanölet bör bibehållas eller om alkoholgränsen bör sänkas.

Enligt utskottets mening bör större avseende fästas vid förslagen om ökad information i alkoholfrågan och om restriktioner i fråga om utskänkningen av mellanöl. Särskilt tillkomsten av en mängd s. k. pubar, som uteslutande utskänker mellanöl, motiverar att utskänkingsfrågorna också blir föremål för särskild uppmärksamhet.

Även om utskottet här huvudsakligen behandlat de frågor som mera redovisat sammanhänger med mellanölet får detta inte undanskymma att de redovisade problemen ytterst sammanhänger med den samlade alkoholpolitiken, som nu är föremål för en översyn inom den alkoholpolitiska utredningen. I motionerna I: 99 och II: 111 har begärts riksdagsskrivelse av innebörd att utredningen skall påskynda sitt arbete och få ytterligare direktiv om särskilda undersökningar och försök. Utskottet anser det vara prin-

cipiellt tveksamt att genom tilläggsdirektiv begränsa handlingsfriheten hos en parlamentarisk utredning i de stycken där utredningen fått i uppdrag att verkställa en förutsättningslös prövning. Däremot möter det enligt utskottets mening inte något hinder att — om förhållandena ändras under den tid en utredning pågår — en viss del av ämnesområdet tas upp till förtursbehandling. Enligt utskottets bedömning har — trots de ovan redovisade åtgärderna under innevarande år — mellanölsfrågan utvecklats på ett sådant sätt att det finns skäl att begära att dessa problem behandlas med förtur. Utskottet, som delar motionärernas oro för den nykterhetspolitiska utvecklingen, anser för sin del att riksdagen i de här behandlade frågorna emellertid bör avvakta den alkoholpolitiska utredningens överväganden, vilka — om riksdagen godkänner detta betänkande — får förutsättas ske med utgångspunkt i de här uttalade synpunkterna.

Vad slutligen gäller motionsyrkandet om en lagfäst åldersgräns på 18 år för inköp av mellanöl får detta yrkande i huvudsak anses tillgodosett genom den frivilliga överenskommelse härom som träffats mellan de berörda parterna. Frågan om ett lagfästande av överenskommelsen torde för övrigt komma att prövas av alkoholpolitiska utredningen.

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet,
att riksdagen avslår

- 1) motionerna I: 99 och II: 111,
- 2) motionerna I: 526 och II: 898,
- 3) motionerna I: 770 och II: 904,
- 4) motionerna I: 774 och II: 618,
- 5) motionerna I: 778 och II: 911,
- 6) motionen II: 572,

i den mån motionerna inte kan anses besvarade genom vad utskottet ovan anför.

Stockholm den 20 oktober 1970

På bevillningsutskottets vägnar:

JOHN ERICSSON

Närvarande

från första kammaren: herr John Ericsson (s), fröken Ranmark* (s), herrar Tistad (fp), Wärnberg* (s), Tage Johansson (s), Wirmark* (s), Levin (fp), Gösta Jacobsson (m), Karl Pettersson* (m) och Johan Olsson* (cp); samt

från andra kammaren: herrar Brandt* (s), Engkvist (s), Vigelsbo (cp), Kristenson (s), Carlstein (s), Nyström* (s), Wikner (s), Larsson i Umeå (fp), Enarsson (m) och Sundkvist (cp).

* Ej närvarande vid betänkandets justering.